

Artikel voor STERNA 2026.1

Project Zomertortel, Stand van zaken op de Kop van Goeree

Op papier gezet door Hans van Oostenbrugge, getoetst en verrijkt door de kennisdragers uit het projectteam, George Tanis en Ken Kraaijeveld.

Dit artikel is bedoeld voor eenieder die eerder iets las over de zomertortel in dit mooie blad, en die misschien wel eens denkt “Die zomertortel, hoe zou het daar nu mee gaan?” En ook voor hen die het geluk mochten smaken het dier te horen zingen of te zien, op de kop van Goeree, of in de kustgebieden van het Zeeuwse Walcheren en Schouwen-Duiveland, en dan dacht “Wat een mooi diertje toch!” En natuurlijk gewoon voor eenieder de belangstelling heeft voor activiteiten vanuit de NLGO, bedoeld om de natuur te beschermen, geheel in lijn met onze doelstelling. Dit artikel probeert inzicht te geven in de inspanningen die vanuit de NLGO worden geleverd om dit dier te behouden voor deze regio. Zodat u weer op de hoogte zijn en zich gerustgesteld weet; misschien komt het nog goed met die duif. Of niet.

Het project steunt op de gedreven inzet van een klein aantal mensen, waarvoor hier hulde. Er worden heel wat kilo's zaad gestrooid, vele uren gewied, enzovoorts. Dank!

Een kort overzicht

Het gaat dus om de zomertortel (*Streptopelia turtur*). Een sierlijke kleine duif, die een prachtig, dromerig, koerend geluid maakt en er ook nog eens heel mooi uitziet. De Zomertortel is de enige migrerende duif in Nederland. Het dier arriveert hier eind april-begin mei. Als een goede biotoop beschikbaar is worden er in een seizoen 2 á 3 legfels bebroed. In de huidige omstandigheden is 1 legsel al een heel goed resultaat. Eind september vliegen de dieren weer terug naar de Sahel, direct onder de Sahara.

Vanuit de NLGO, onder de paraplu van de werkgroep Vogels, is het project Zomertortel van start gegaan in 2022. Voortkomend uit een oproep van de Europese Unie aan de lidstaten, die een ‘International single species action plan’ had opgesteld om het dier te redden van de ondergang. Via Stichting Duinbehoud, Vogelbescherming Nederland en vanuit een overleg om initiatieven te doen ontstaan om ‘De Groene Gezonde Kustzone’ te versterken, werd voor de Kop van Goeree benoemd om *iets te gaan doen* om de achteruitgang van de zomertortel in deze regio een halt toe te roepen. Vanuit de NLGO werd een klein groepje gevormd om het project vorm te geven. Niemand van ons had nog een goed beeld wat er dan stond te gebeuren, dat moesten we nog ontdekken. We hadden wel zicht op vier benoemde oorzaken voor de achteruitgang van de zomertortel (*Streptopelia turtur*);

1. Het verdwijnen van habitat in Nederland (en heel Europa) door intensieve landbouw en verdwijnend kleinschalig en van hagen voorzien landschap,

2. De jacht in Frankrijk, Italië en Spanje (1.000.000 afgeschoten vogels per jaar!),
3. Het verdwijnen van habitat in de Sahel door zich daar ontwikkelende veeteelt,
4. De ziekte 'het geel' (veroorzaakt door de parasiet *Trichomonas gallinae*).

Informatie vonden we bij Vogelbescherming Nederland

(www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels, zoek op Zomertortel) en een meerjarig project in Zeeland (www.zomertortels.nl). Ook leerden we al snel dat in delen van Europa vergelijkbare projecten liepen. Ook daar hebben we contact mee gelegd of hun informatie gelezen.

Met dit als startpunt bedachten we dat een 3-fasen aanpak voor ons project van toepassing kon zijn;

1. We gaan bijvoederlocaties inrichten,
2. We gaan een voedselakker inzaaien,
3. Op de kop van Goeree proberen we habitatherstel te realiseren.

Bijvoederlocaties

Bedoeld om de dieren na hun aankomst in Nederland een voedertafel te bieden, zodat ze kunnen aansterken en aan legsels kunnen beginnen. Het eerste jaar hadden we 9 locaties, waarbij op 2 daarvan de duif werd gesignaleerd. Het tweede jaar strooiden we op 8 locaties, waarbij we op 6 locaties zomertortels mochten waarnemen. Het afgelopen jaar ging het om 7 locaties, waarbij op 6 daarvan zomertortels werden waargenomen. De locaties zijn steeds geëvalueerd, waarbij niet-succesvolle locaties zijn vervallen en nieuwe locaties zijn toegevoegd. Het huidige aantal lijkt voldoende, keurig verdeeld over de kop van Goeree. Er zijn met de wildcamera van Vogelbescherming vele foto's gemaakt, met soms prachtige opnamen van zoto's (binnen ons project ingeburgerd jargon voor de zomertortel). Ook prachtig waren de vele beelden van reeën, hazen, egels, pauwen (in de Oostdijk) en een hele reeks aan vogelsoorten. Bij de Punt te Ouddorp passeerde ook met enige regelmaat een stoomtram. Belangrijk, en vooral Vogelbescherming vindt dit een interessant gegeven; er werden op de bijvoederlocaties ook juvenielen waargenomen. Hét bewijs voor succesvolle broedparen én het bewijs dat bijvoeren ook de jonge dieren helpt aan voldoende voedsel om eind september de terugtocht naar de Sahel aan te kunnen. Dat bijvoeren lijkt dus te werken. We zien ook duidelijk een toename van dieren op de bijvoerplekken. Volgend jaar gaan we zeker door en hopen we dat ook de laatste, nog niet succesvolle locatie gaat scoren. Best spannend, dat uitlezen steeds van die honderden wildcamerbeelden. Ook uit Zeeland en vanuit Engeland ontvangen we signalen dat het bijvoeren succesvoller lijkt dan de aangelegde voedselakkers.

Voedselakkers

Tja, het kopje heeft het over meervoud, maar we hebben er nog maar één. Want dat valt echt niet mee; een locatie vinden, een eigenaar enthousiast krijgen, afstemmen met Agrarisch Natuur – en Landbouwbeheer over subsidie, gewassen selecteren, afstemmen met de boer over uit te voeren landbouwwerkzaamheden (frezen met name) en dan zelf zaaien, wieden, camera plaatsen en uitlezen. Voorlopig vinden we het niet zo erg dat het er nog maar één is. Laten we het zo zeggen; we leren heel veel. Een voormalig weiland omvormen tot een voedselakker is een uitdaging, dat begrepen we van Wageningen Universiteit & Research waarmee we ook hebben gesproken, met name over hoe we die akker tot een succes kunnen maken.

Zelf kwamen we daar met name in het eerst jaar ook vrij snel achter. Maar dit tweede jaar ging het beter. We hadden intussen een heus zaai- en wiedmachine gekregen van een enthousiaste verzamelaar op Ouddorp (wat een mooie spullen heeft die man!). Het weer zat mee, het zaad kwam goed op, dit kon alleen maar goed gaan. Tot we eens gingen kijken of we al moesten wieden. Egaal groen! Niet zozeer gras was nu de spelbreker maar Perzikkruid. Ongelofelijk! Er moet kilo's zaad in die grond zitten. Als je het zou zaaien komt het vast niet dikker op. Dus dat wieden dit jaar was weer een enorme uitdaging, zelfs met de elektrische bosmaaier van de NLGO. Een aantal gewassen kwam wel goed op. De Winterpostelein in het voorjaar, het Boekweit, de Huttentut. We hebben uiteindelijk een deel van het gewas afgemaaid en op de gefreesde braakstroken geharkt. En natuurlijk de wildcamera neergezet. Eerst bij de Winterpostelein, begin mei en juni. Later bij de Boekweit en de Huttentut in juli en augustus. Spannend hoor, weken aan beeldmateriaal doorploegen... Ook wel een goede oefening, voor 'omgaan met teleurstellingen'. Want we hebben geen enkele duif gezien, ook geen hout- holen- of tortelduif. Terwijl die zich op de bijvoederlocaties wel laten vastleggen. We weten het niet. Is de locatie nog niet ontdekt, is de bij de boerderij gelegen maisopslag en het schapenweitje aantrekkelijker? Want daar zijn wel zomertortels gehoord én gezien. Gaan we het nu opgeven? Neen, dus. Voor de onkruiddruk hebben we een hopelijk werkbare oplossing bedacht, dat gaat in het nieuwe seizoen echt beter. De gewassen voor het volgend seizoen, voor het voorjaar, zijn al gezaaid en zijn werkelijk voorbeeldig gekiemd. De winterpostelein staat er in mooie dikke rijen op. We gaan het seizoen 2026 met vertrouwen tegemoet.

Habitat herstel

Dat is niet vanuit ons project te realiseren, alleen te stimuleren. En dat doen we ook, bij terreinbeheerders zoals Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, bij Provincie Zuid-Holland in het Natuur Netwerk Nederland-overleg. Concrete resultaten zijn er nog niet, maar er lopen lijntjes.

Van Provincie Zuid-Holland kregen wij op ons verzoek om informatie (Zeit, hoe staet 't ermee bie juule?) het volgende teruggekoppeld (ingekort):

Het project NNN Binnenduintrand Goeree houdt rekening met de zomertortel. We zitten

nu in de fase uitvoering – planuitwerking. Op een aantal percelen beogen we het natuurbeheertype kruiden- en faunarijke akker: granen, veldbonen etc. Gunstig om de bodem te verschrallen en zomertortels en wintervogels te voeren. Ook liggen er kansen voor het behoud van de zomertortel door te zorgen voor dichte singels met heesters en akkertjes met granen of braakliggende en/of geplagde veldjes.

Daarnaast hebben we (voor een deel van het project) het natuurbeheertype haagbeuken- en Essenbos met een brede mantelzoom vegetatie langs de bosrand van heesters en kruiden. Een dergelijk bos is geschikt voor zomertortel, nachtegaal, koevinkje, oranjetipje en vele andere zangvogels en insecten en past goed bij aanwezige natuurwaarden van de binnenduinrand.

Dat gaat dus de goede kant op, nu maar hopen op realisatie binnen redelijke termijn.

Waarnemingen

Gedurende het gehele seizoen is op de kop van Goeree uitgekeken naar de zomertortel, met name door de projectleden. Zo rond de 25 broedparen, met in het najaar tot een 10 jonge dieren per waarneming. Vooral bij de Kwade Hoek, foeragerend op de Zeewolfsmelk. Veel vogelaars voeren hun informatie in op Waarneming.nl. Uit die gegevens blijkt dat er op Schouwen-Duiveland nauwelijks nog zomertortels zitten. In 2025 zijn er maar 3 waarnemingen vastgelegd. Op Walcheren waren dat er ca. 350 en op Goeree zijn ruim 700 waarnemingen ingevoerd. Waarmee maar is gezegd; wij kunnen en willen nog niet stoppen met dit project.

DNA-analyse

We leven in moderne tijden. Eén van de projectleden is verbonden aan de Hogeschool Leiden en kon bij het Leiden Centre for Applied Bioscience een DNA-analyse op uitwerpselen laten uitvoeren. Er zijn op de kop 68 poepjes verzameld en in Leiden geanalyseerd (op kosten van Vogelbescherming). Dit staat er kort in een paar zinnen, maar echt, dit is High Tech! Voor een gewoon mens onnavolgbaar. Dit onderzoek leverde een onontkoombare conclusie op; de dieren foerageren naast de bijvoerlocaties vooral op winterpostelein, in het voorjaar, en op Zeewolfsmelk in het najaar. Geen tot weinig sporen van akkergewassen of ‘gewone’ eenjarigen. Verderop in dit blad vindt u een uitgebreidere toelichting op dit onderzoek.

Dus bijvoeren heeft zin, winterpostelein zaaien heeft zin en de Kwade Hoek is ook voor de Zomertortel goud waard.

Het seizoen 2026

We gaan weer voer strooien, zaaien, wieden, monitoren en camerabeelden napluizen. Hopelijk zien we dit jaar, naast de vele andere diersoorten, vooral zomertortels op al onze bijvoederlocaties én op onze akker. Helemaal succesvol zou het zijn als er

concrete stappen worden gezet voor habitatherstel. Zodat de zomertortel uiteindelijk niet meer beschermd hoeft te worden.

Foto's

Wildcamera in camouflerende behuizing.

Zaaien op vers gefreesde akker (vals zaibed).